

ПРИЧА „ДНЕВНИКА“

На тами прозор

Славољуб Марковић



Одједном су почели да нас занимају аутомобили.

Наш другар, чија је мајка умрла, после дугог лечења, анализирајући болести од којих се можемо разболети, почео је да набраја, најпре, неизлечиве, од које није желео да умре: рак од кога је умрла његова мајка, дуго се надајући да је прескочила још једну етапу у лечењу, да још увек постоји нада у исцељење, што је наравно била лаж; болесница се плашила да не стење, да издржи болове: да њена деца не чују јауке, нити да виде било какву промену на њеном лицу, иако је копнела из дана у дан: при крају живота су престали да јој дају лекове, мужу је помињала еутанасију, мислила су да наклапа – у средњем веку су за болесне издвајали острва, тамо би их изоловали, остављали њиховим судбинама: делује језиво мада није ни милосрђе добро – хуманост подсећа на последње мајчине речи: ко је следећи да се у мукама превеја, ишчезава? можда је боље да га ставе пред стрељачки stroj, оних што су се прејели, задригли, који могу само да повуку ороз; наклоните се и засузите! пре тога би најбоље било да се слуша химна стрељачког stroја; код неких народа самоубиство је крајња мера; после пораза следи суицид, и нормално, ожале га, зато је најбоље бити војник или лекар – војник да пресуди, а лекар да укаже на милосрђе пре него што да дијагнозу; сви ови људи које знамо ускоро ће бити мртви, и то без јуриша и двобоја, без могућности да њихове смрти буду опеване; нас ће распоредити по канцеларијама, да би им на улицама пружали подршку и клицали када своје непријатеље на вешала шаљу; дечацама ће доделити продавачице; конобарице пијаним гостима, а кћерима понудити јевтину забаву: слушајте овог најпопуларнијег певача који је освојио цео свет, ево, сада се први пут код нас емитују његове песме, запалите цигарету, та музика се најбоље слуша уз хашиш, његов дим је опио и такве величине каква је Џенис Џоплин – штета што је рано прешла на хероин; возови су долазили и одлазили, пролеће је мирисало на поленов прах који гуши, не може проћи ни један минут а да се неко не роди, у исто време, на северном полу нестају бели медведи, једноставно изумиру, пошто им људи узимају станишта, људи се гомилају, више не граде, могу само да обнове римске градове у којима су изумрли Римљани: о њиховом језику стараће се Трајанова легија.

Јесте ли видели његову таблу? Нема више кућа, само натписи на зидовима; градове су подизали робови а обнављају их захтеви тржишта, ставити таму у прозор, ставити прозор таме, наћи склониште таме, таму сместити у склониште, ласкати безразложно женама, добити препоруку од градских власти; мајчину болест нису сматрали за наследну тако се више плашио заразних болести за које се надао да су остале негде у неком кутку историје, само са описом карактеристика, а које су однеде важне, значајне, безначајне људе: помињу их као историјске занимљивости – пандемије, када су спаљивани читави градови у борби против бактерија, нестајали народи, да би се болести указивале на неком другом крају света, у Азији, рецимо, или на Кавказу, прича о непотребно мртвима је траћење времена, болести се појављују, дође до пандемије, онда она јењава, јављају се нови људи, поново се појављују нове болести, њих изазивају бактерије, вируси или генетска наслеђа, онда се тражи лек који ће сузбити ширење епидемије, а месец млад, болест се појављује када је пун месец, зато сачекајмо пун месец, уштап не доноси никакве промене, он служи само за уживање, избегавајмо клицоноше, причају деци, јер наводно је један од њих, заразио читаву породицу, а да је он био имун на туберкулозу, и када су они умрли тек тада се сазнало да је он клицоноша, једино на питање: шта је било са њим, нису нам одговорили па смо сазнали да се није убио: што је било очекивано, нити је отишао да скита Југославијом, већ је отишао у манастир, што су, наводно, скривали од деце; наш другар је рекао да би се он бавио историјом клицоношта, да би сазнао ко је од њих највише људи заразио, али од таквих података није могао да дође, чак није могао да наведе ни списак заразних болести које преносе клицоноше, утешити се фразама да нам је судбина доделила рогове, које носимо или тако је морало бити, теревенке су најбоље да бисмо отклонили помисао на жену, без обзира што су оне ту, са нама, на крају је рекао, да би ипак желео да га прегази „мерцедес“.

Како је он био дечак чији су родитељи образовани, који је могао много више да зна од нас, који је набавио и пушио томпуз који су пушили само владари, и ми, други дечаки, одлучили смо да упознамо аутомобиле, што је наравно, подразумевало да одемо до надвожњака и почнемо да се такмичимо ко од нас зна више марки аутомобила који пролазе ауто-путем; мајстори са којима се консултујемо знају карактеристике аутомобила, научиће нас да осетимо укус бензина; један стари таксиста који је возио музејски узорак мерцедеса, ставио би нас у ауто, провозао кроз насеље, говорећи да осетимо како пулсира мотор, како нам ветар бије у лице када он отвори прозор; у школи ћемо научити како раде двотактни и четвортактни мотори, поменуто је цилиндар и компресију; још неколико година и овај ауто одлази у музеј, за почетак можемо да стојимо на надвожњаци и гледамо како пролазе аутомобили, али сада пролазе само москвичи и волге, тешко да ћемо моћи да видимо чувене марке аутомобила попут шевролета, кадилака, тек по неки ситроен или боргванд; стари таксиста има један часопис „Road and track“, који можемо да гледамо у његовој радионици; надао се да ће добити читаво богатство за неке аутомобиле из своје радионице; што се њега тиче он највише воли „Buick“, али не верује да се могу наћи у Југославији; на питање који би ауто највише волео да га удари, није могао да одговори; наљутио се, избацио нас из таксија, само се сложио са нама да је боље умрети од удара аутомобила него удавити се у говнима; грозна је то смрт, мада су људи стално у говнима до гуше. ■

ИНТЕРВЈУ: МИЛОРАД МИША ЦВЕТИЧАНИН, ЛИКОВНИ УМЕТНИК

Уметност равнотеже

Познати новосадски ликовни уметник Милорад Миша Цветичанин, након периода извесног излагачког затишја, последњих је година поново веома активан. Тако је, на пример, публика била у прилици да види његову сјајну серију скулптура „Деконструкција звука“, унутар које је старе чивије, жице, кобилице... све до делова дувачких инструмената, стављао у другачије контексте, временске, просторне, спајајући их са другим елементима и дајући им ново виђење, не искључиво звучно, већ сада више ликовно. А недавно се у Галерији СУЛУВ-а огласио новом поставком „ВАЈК >> ВІКЕ“ окрећући се цртежима бициклова у различитим техникама: акрил, туш, угаљ, креда, на белим и обојеним површинама папира. Ови цртежи, као и скулптуре које такође тематизују бицикл, биће и темељ изложбе, која ће бити приређена у Београду

● Фокус „ВАЈК-а“ је пре свега на цртежу, а не скулптури, која је Ваш препознатљив заштитни знак?

– Због других ангажмана, пре свега везаних за уређење ентеријера, дуго година нисам имао времена да се озбиљније посветим овом ликовном изразу. Међутим, чим се указало довољно простора, вратио сам се цртању. Уосталом, кад си у пензији, то је и најјефтиније – јефтин папир, јефтин угаљ (смех). И углавном сам се задржао на форматима 100x70, с

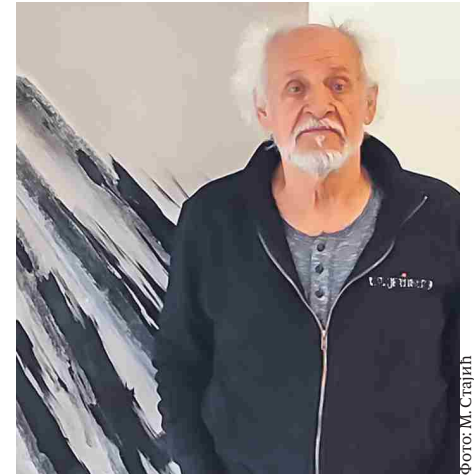


Фото: М. Стајић

чи, који би мотику везивали за штанглу и испод сида, дајући контури бицикла нову димензију. А онда су, на телевизији, дошли и први преноси бициклических трка, као што је Тур де Франс, с тим да мене није интересовало ко ће победити, већ сам опет посматрао те облике које су сад још допуњавале контуре бициклиста готово стопљених са корманом и точковима. Била је то, дакле, својерсна дечја фасцинација линијама бициклова, како у војњи тако и када се наслажу један крај другог, са комбинацијом боја... која ће ми временом постати и у уметничком смислу изазовна.

● Предстојећа београдска изложба обухвата тиће знатно више радова од оних 16 у Галерији СУЛУВ-а?

– Већи је простор, па ће бити и више радова, тим пре што их ја на ову тему имам јако пуно. Биће и више скулптура – сад су биле само две, а могуће да ће бити и неколико просторних инсталација. У основи ће тематски оквир остати исти, мада није искључено и да га проширим, будући да у међувремену радим и неке друге ствари. Рецимо, у оквиру Савеза удружења ликовних уметника Војводине формулисана је идеја да предстојећа годишња изложба чланова буде жирирана и посвећена актуелним темама данашњице. И почео сам да радим серију цртежа имиграната, људи који чекају да наставе пут ка, како они верују, неком бољем животу... То су цртежи безличних силуета са малим багажима, дуге по два, три метра, угаљ на белој подлози и креда на црној. А безлични су јер их ми готово никада не видимо другачије, не обраћамо пажњу на њихово лице, на муку кроз коју пролазе, већ их констатујемо само као закривљену линију, сенку с којом се мимоилазимо или је тек назиремо негде у даљини. Радим и на скулптурама од топљених пластичних гајбаци и дечјих играчака, које такође негде у својој основи представљају уметнички одговор на актуелну нашу збиљу.

● А музика?

Наравно, остао сам и у теми музике, с којом и даље доста петљам (смех). На пример, неке од скулптура насталих у оквиру „Деконструкције звука“ добиле су нови живот, јер су их својерремено понели својим кућама уметници који су наступили на Новосадским музичким свечаностима, као дар – успомену на Ному и Нови Сад. Родила се тада идеја и да неке веће компоненте, делове музичких инструмената, који више нису у употреби, рециклирам кроз вајарска решења, и да заживе као просторне инсталације, на пример у кругу новог здања Музичке школе, односно Градске концертне дворане. Истина, нисмо далеко одмакли у реализацији те замисли, али инспирације у сваком случају не фали.

Мирослав Стајић

Историјски наратив vs. савремена скулптура

● Како данас неки обичан свет перципира савремену скулптуру?

– Прилично пратим шта се дешава у свету на пољу скулптуре, ни данас се не бежи од великих, често на први поглед откачених пројеката од којих ће многи постати важни топоними у историји уметности. Илустрације ради, у Београду је у току изложба Ричарда Дикона, аутора бројних сјајних скулптура у простору, од којих су неке и монументалних димензија. То нама јако овде фали, ми се и даље окрећемо историјским наративима, док избегамо модерну скулптуру у простору. А имамо веома добрих вајара, чији би радови само оплеменили неку јавну површину и постали истински оријентир који једну урбану целину разликују од друге.

тим што сам у појединим ситуацијама посезао за диптихом и триптихом на којима су линије бициклова и њихових блатних, кишних трагова. Нови ће пак циклус, који се развија за ту предстојећу изложбу, посматрати бицикл и од доле, као да прелази преко неке стаклене површине...

● Откуд бициклови као мотив?

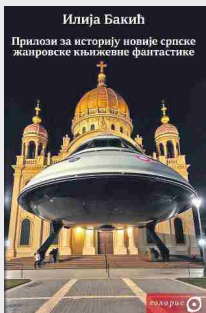
– Бициклови ме подсећају на равнотежу. Или неравнотежу, зависно од угла посматрања (смех). Бицикл, ако га гурнеш, неко време и може да иде сам, али ће на крају ипак нешто превладати у том његовом кретању – и пашће. Као дете сам добио од родитеља бицикл, „Рогов“. Подигли су кредит да би ми га купили, а ја сам га већ сутрадан потпуно раставио. И видео сам троугао, кругове, полукругове и неке равне линије. На тај начин сам почео онда да посматрам и реке радника-бициклиста који су из Бегече, Футога, Ветерника пролазиле кроз део града у којем сам као клинац становао. Нарочито су ми привлачили пажњу копа-

ПРЕДЛОГ ЗА ЧИТАЊЕ

Прилози за историју...

Илија Бакић
(Соларис)

Идеја „Прилога...“ је да се прикупе критички текстови о делима првенствено објављеним у протекле четири деценије и да се кроз њих аргументовано прате књижевне каријере појединих аутора као и трендови који су владали на динамичној жанровској сцени. Домаћа научна и епска фантастика односно хорор брзо су овде престали да опонашају жанровске моделе

Илија Бакић
Прилози за историју нове српске жанровске књижевне фантастике

стварајући самосвојну литературу која се дешава на домаћим просторима и развија уз уважавање историје односно карактеристика/менталног склопа јунака са наших простора. Аутори су у своја дела као органске сегменте инкорпорирани фолклорну и епску традицију градећи светове будућности или алтернативне историје односно хорор садашњице који су природни наставак прошлости. У фокусу су књиге Лазара Комарчића, Борислава Пекића, Радмила Анђелковића, Зорана Живковића, Владимира Лазовића, Слободана Шкерковића, Ђорђа Писарева, Бобана Кнежевића, Љубомира Дамњановића, Зорана Јакшића, Александра Марковића, Миодрага Миловановића, Горана Скробоче, Бојана Јовића, Саше Радоњића, Ивана Нешића, Ото Олтванца, Дејана Огњановића, Адријана Сарајлије, Дарка Тушевљакковића и Настасје Писарев.

Хотел Балкан

Мирослава Куљкова

(Прометеј)

Роман савремене словачке књижевнице Мирославе Куљкове (1992) чини седам прича о женама које се одиравају у седам балканских градова / земаља (Сарајево, Београд, Охрид, Приштина, Загреб, Албанија, Црна Гора) а представља ауторски деби. Јунакиње – типичне жителке приказаних градова траже пут не само према другима и другости – с обзиром на историју града у ком живе – већ пре свега траже пут ка себи. Прозлазећи кроз сложене одnose, превреднују их у жељи да из њих побегну, но не успевају, па ипак проналазе везе са људима који би још како-тако могли да их спасу. Књигу је превела Зденка Валент Белић а илустровао Марко Рапант, чија се графика – панорама Охридског језера – налази и на корицама књиге.



На базену

Дивна Вуксановић

(КОВ)

Дивна Вуксановић тка покров трансхуманизма којим ћемо сви, можда, једног дана бити прекривени. „Базен за већину нас представља место опуштања. Вода спира све оно што је лоше, задрљано. Али шта се дешава када вода постане пролаз између нашег и неких других светова? Када се споје будућност, прошлост и бескрај симулакрума. Да ли бисте се упулачили? Да ли бисте се замислили над собом и својим жељама? Мислима? Поступцима? Јер, вода је увек ту, вечни посматрач нашег бића који базенима шагуће све наше тајне. Да ли ће нам базен дозволити да га напустимо или ћемо остати његов вечни талац са главом тик изнад воде. На рубу хорора и научне фантастике“, пише Ивана Радојичић.

Divna Vuksanović
NA BAZENU
KOV

ИЗ ПИШЧЕВЕ БЕЛЕЖНИЦЕ

Кућа

Христо Петрески



Ја

Када долазе код мене, најчешће ради неке своје потребе, кажу да сам њихов човек, понос наше лозе, па чак и целог краја; да сам успео; да сам моћан и да ако хоћу (замислите: само ако хоћу!?) могу да им помогнем, иако “за њих и за мене нема спаса”.

Причају свашта, ја их гледам, чудим се, не разумем их, чак их и сажалјевам и једва чекам да оду.

Не идем ја код њих, а уколико (случајно) и одем - сагињем главу и ћутим.

А, они као навијени настављају да причају и да ме хвале.

Мислим у себи: можда и не знају да ће на тај начин да ме отерају, или ми пак верују, зато што ја њима не верујем!?

Опет Ја

Види ти њих, исти су као и моја досадна родбина.

И они дошли и - марширају по мом стану!

Где ли им је поглавица?

Црни оклопи - пробили зид, од-

оздо, испод куће - навалили на трунчице, краду мали простор (колико захвата црни конач) и некако збуњено, гласник јавља да су наишли на босе ноге.

Вреба их човек - стена, планина, спуштање преко њих је неминовност и бесмисленост, али не целом шапом, већ белим листом (оним истим на коме се пишу песме), салветом, марамицом, крпом за брисање судова, или влажним дланом.

Свеједно - када су већ мртви.

Назад кроз прозор, даље одавде и не враћајте се никада у мој стан, који је тесан и празан за писаника, а не јос и за вас!

Зашто, не помажу ни коњи, оку у руци - строги и пробирљиви!!!

Зато, мрави, чистите се из моје куће - кажем им, док нисам предузео нешто!!!

Ја

Читао сам.

Једна птица удари у прозор.

Истрчах кроз врата, била је ноћ а птица је лежала мртва.

Са раскрваљеним и полуотвореним кљуном, као човек на смрти.

Можда је заиста, сова хтела да уђе у мој стан?!

Опет Ја

Самац је хтео да у његов дом не улази нико, осим њега.

Не само ради сређивања, већ због његовог тајног изума.

И своје улажење је свео на минимум. Испред куће је стајао велики ВЕЛИКИ ПАС - шарпланинац, а крајем месеца - ваддио је из сефа сву пристиглу пошту и писао строго поверљив извештај, невидљивим мастилом или црвеном (лажном) оловком.

У кући су посебно место заузиле мале књиге, два његова велика портрета, клавир, покретне ступнице преко којих се стизало у скровиште - на таван, где су били ораси, које, отров за пацове и слепи мишеви, скривени у високим ловачким чизмама.

Нико није приметио када су скапале три јабуке на радном столу, као ни када је пас Бари скидао ланац и напао људе, који су дошли да присуствују самчевом погребу...

(са македонског превоа аутор)

КРИТИКА НЕДЕЉОМ

Михизова „Сабрана дела” II

„Аутобиографија о другима 1 и 2”, „Казивања и указивања”, „Књига о Михизу”, Борислав Михајловић Михиз (Матица српска, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, Српска читаоница Ириг, 2022-2023)

Пише: Сања Перић



Последња четири тома *Сабраних дела* Борислава Михајловића Михиза заокружују велики издавачки пројекат који потврђује Михизов изузетан статус у српској књижевности и критици, и отвара врата новом и другачијем читању његовог опуса.

Дело по којем је српски писац најпознатији, *Аутобиографија – о другима*, објављено је у две књиге са исцрпним и студиозним предговором Ивана Негришорца. На више од стотину страница, приређивач анализира контекст у ком је дело настало, као и његов језик, стил и жанровске нијансе, делећи га на девет *прича*, односно структура семантизоване стварности. Негришорчева студија, као увод у Михизово дело, није откривалачка само у осветљавању мање уочених аспеката Михизовог дела, већ и у препознавању важности његовог културног модела бунтовног, модернистичког традиционализма.

Такав културни модел, уз одговарајући менталитетски образац, послужиће као један од кључних оријентира у бурним дешавањима Михизовог времена, али и у историјским превирањима новијих генерацијама. У овом издању *Аутобиографије – о другима*, али је одлуком да их не објави задржао високе домете дела и његову аутентичност. Новим издањем, дакле, очувана је концептуална и наративна јасноћа књиге, због чега је она сагледана не само у својој мемоарско-анегдотској занимљивости, него и као камен темељац важан за културно, језичко и национално саморазумевање.

Михизов последњи наслов, *Казивања и указивања*, представља збирку текстова сумирајућег, документарно-завештајног карактера. Писац се обраћа чита-

оцима „ослобођеним и, гдекад, до пароксизма заостреним гласом”, после много година принудно ограничених оквира слободе говора, чиме заступа самосвесну *политику културе*, али и *културу политике*. Драган Хамовић добро запажа, а затим и оцртава важан стваралачки тренутак Борислава Михајловића, када књижевни тумач начас уступа првенство националном милиоци. Тиме Михизови „пабирци”, како их сам назива у уводној речи, добијају оквир који спаја кратке есеје, импресије, записе, коментаре, говоре и интервјуе у разнолик, али кохерентан скуп. Михиз даје кратку забелешку о контексту у ком су настали текстови, али Хамовић проширује објашњења, као што се проширује и књига са десет сродних текстова насталих у јеку Михизовог књижевно-критичког и политичког ангажмана. То су углавном разговори обележени карактеристичним михизовским шармом и духовитошћу: „Значи ли то да будно пратите наш позоришни живот? – А како бих могао друкчије: ваљда не сањиво?” или: „Колико сте добили за Бановића Страхину који је игран у 25 професионалних театару? – Много. – У старим динарима то МНОГО је...? (Погледао је у страну и сркнуо кафу)”.

На крају, била је неопходна *Књига о Михизу* као збирка најрепрезентативнијих текстова о овој „критичарској и списатељској загонетки”, како Јован Делић види писца у предговору књиге. Значајан је и његов суд да се Михизово дело, на први поглед хетерогено, „показује много повезанијим и сроднијим изнутра”. Шездесет

текстова, које је хронолошки и тематски распоредио приређивач Владан Бајчета, представљају тренутно крајњу карик у повезивању разнородних нити његовог опуса. У ишчекивању још једног или два тома Михизове преписке, која је стигла у Матицу српску са осталом грађом, његова *Сабрана дела* читамо као признање импресивним заслугама Борислава Михајловића за српску културу и несумњиву потврду његовог места у кругу наших највећих стваралаца. ■

ПРИЧА О КЊИГАМА

Велика библиотека и историја будућности

Пише: Ђорђе Писарев



Лакше је било Борхесу да опише велику Библиотеку и све оно што она садржи, него нама да се суочимо са стварном огромном Библиотеком какву може да предочи, на пример, сајам књига. Борхесова библиотека мора да поштује правила канона (у питању је чувена Борхесова прича "Вавилонска библиотека") али не мора да поштује чињенице (оне не постоје: ништа од оног стиха из света поп музике који каже "човек звани чињеница") пошто је све – измишљено. Дакле, лако је било мајстор Борхесу да изјави како именована библиотека садржи све оно што је могућно изразити, на свим језицима:

"Све: историју будућности до најситнијих појединости, аутобиографије арханђела, веран каталог Библиотеке, хиљаде и хиљаде лажних каталога, доказ о лажности тих каталога, доказ о лажности правог каталога, гностичко јеванђеље Базилидово, објашњење тог јеванђеља, објашњење објашњења тог јеванђеља, истиниту причу о његовој смрти, превод сваке књиге на све језике, уметке из сваке књиге у сваку књигу".

А када се пред нама отворе текстуалне рајске двери и заступу нас књиге у разним форматима и и бојама, фонтовима и повезима? У тамном вилајету свих наших књига, биле оне броширане, тврдог повеза, у кожи или, не дај боже, у оквицима за који је нужан кључ или бар чекић и длето, читалац канда, бар на симболичном плану, пожели да за тренутак преузме судбину онемоћалог читаоца какву је искусио и слепи Борхес ступајући с јадиковком у краљевство књига: нека нико не лије сузе или приговори због објаве Божијег умећа, који ми је с таквом величанственом иронијом поклонио истовремено таму и књиге.

Како стићи до књиге која је довољно вредна да задовољи ваш укус, али и укус онога коме је намењена? Сетимо се како је Олдоус Хаксли упоредио културу с породичним кругом у којем сви чланови евоцирају ликове из обитељског албума. Писац, ипак, без обзира шта он сам мислио о томе ко су му читаоци, заиста има "породицу" којој ће бити блиски ликови и мотиви о којима пише. (Ако је то тачно, ко то

онда чита егзалтиране мемоарске романе наших водитељки, глумица и певачица, мафијаша и лажних политичара? Па, валда, неуспешне водитељке, глумице, певачице, мафијаша, лажни политичари...)

Ако сте мислили да су кратки еуфорични изливи коментара на корицама књиге добар оријентир, грдно ћете се преварити. Увек, обавезно увек, из тих мини критика можете сазнати да је књига апсолутно генијална, да је то књига која се пише једном у сто година, да су о њој писали сви светски листови, часописи и блогови, а сазнаћете и да тако нешто у животу нисте читали и да можете себе сматрати повлашћеним што живите у времену у коме је ово "неповољно дело" настало. Сазнаћете и понешто о садржају, што углавном води у погрешном смеру и може само да вас спојлује па да изгубите, док читате, и оно мало интереса за већ познати садржај. Може, тако, да вам се деси да, захваљујући овим "конструктивним и поузданим" упутствима, прочитате комедију, уопште не схвативши да је у питању гола, речита трагедија, или да после читања, весело узвикнете: како је само рецензент био у праву, па ово је маестрална, духововљена и оптимистична поезија! А да после схватите да је у питању веристички роман препун јада и беде.

Спиновање вештих књижевних магова је неизбежност која, често, може само да одмогне. Када у бљештавилу добро локацијски смештених штандова на сајмовима књига у читавом монументалном крилу огромних "излога" видите све исте низове јарко обојене једне те исте књиге, можете само да помислите да на читавом сајму имају тираж само тог једног наслова, што би, признајмо, било за неповероватно, или да је пак у питању генијално дело које својом мудрошћу и предивном причом не оставља никакву неоумицу: ово, и само ово, најбоље је, купуј, брзо, док све не заврши у туђим, срећнијим домовима!

Ипак, присутите се речи мудрог социолога књижевности, Ескаррија: сваки писац, у тренутку док пише, замишља одређену публику, па макар то био он сам. Треба много среће па да се испостави да сте баш ВИ та одређена публика на коју је мислио ТАЈ писац. Уосталом, пре ће бити да већина писаца, поготово заблуделих савременика чије име ће развејати ветар индигнације и пре него што уопште стигне до свог одабраног читаоца, ипак представљају једину публику за своје дело. ■

ХОМО ПОЕТИКУС

То је био само сан

Милена Кулић



Нисам знала шта је Гордијев чвор ни зашто се тако зове и не само то нисам ни обичан чвор могла да одвежем претварајући га сновима у сазвежђе Хидре водену змију мојих покушаја хтела сам да пресечем тај вавилонски мит родим саму себе послужену Аполону уз воду и да опет завршим у небу само да престане тај унутрашњи крик звездане успаванке и да будем ту

поново да будем ту

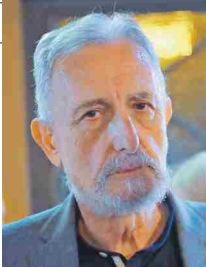
Пишталу „Прстен деспота Стефана Лазаревића”

• Овогодишњи лауреат „Прстена деспота Стефана Лазаревића”, најзначајнијег „Багдалиног” признања, је великан савремене српске прозне речи Владимир Пишталу, који је и сарадник престижног крушевачког књижевног часописа. Подсетимо, награду „Прстен деспота Стефана Лазаревића” „Багдала” додељује од 1984. године, а међу добитницима су: Десанка Максимовић, Антоније Исаковић, Дејан Медаковић, Мија Павловић, Добрица Ћосић, Драгослав Михаиловић...

„ДЕСЕТ ПОРТРЕТА И ДЕСЕТ РАЗГОВОРА”, КЊИГА ЗА ЧИТАЊЕ И СЛУШАЊЕ

Наше надање није узалудно

Селимир Радуловић



Подсетити најпре на разговор човека из света и човека из пустиње, односно, човека Божијег знања и човека знања по свету. Кад је, наиме, човек из света предочио човеку из пустиње да му је равна, да и он пошти, да и он бди, да је и он сиромашан, али да се, усто, и бави науком, припитао га је, не без задњих мисли, шта, заправо, он ради и какву корист доноси? Овај је, не уносећи се, превећ, у тему, кратко, одговорио да не ради ништа, али да чува душу своју да је мрак не опколи. Прилика је, дакле, поводом ове необичне размене мисли, да подсетимо савременог човека, који лебди у ваздуху, без точкава и једара, зараженог отровним млеком просте идеје узимања, да је време да се врати основној природи, да се умије њеном свеумивајућом сузом, јер није створен да буде само потрошач добра, већ и творца добра. А све то, понављам речи човека Божијег знања, из разлога да му мрак душу не опколи.

Тога се, рекао бих, држао и Миливоје Павловић састављајући дело које се, у њему, кристализовало пола века. Од, необјављеног, разговора с Добрицом Ћосићем, из 1970. године, из студентских дана, па све до данашњих дана. *Десет портрета и десет разговора*, дакле – разговора који су, на једној страни, уобличили и исцртали сврховитост и дубину одабраних (повлашћених) чланова јединственог антологијског низа, десет портрета, који су, на другој страни, оверили веродостојност наречених разговора. *Гласови мр-*

твих, то нису мртви гласови, узима, као мото аутор речи Ивана В. Лалића, и речи Ива Андрића да је велика мука сликарска како издвојити лик из свега оног што га окружује и везује за људску околину. И, доиста, гласови Радољуба Чолаковића, Скендера Куленовића, Милоша Црњанског, Меше Селимовића, Бранка Ћопића, Добрице Ћосића, Данила Киша, Душана Матића, Драгише Витошевића и Мирољуба Тодоровића нису мртви гласови, великом заслугом човека разговора и портретисте Миливоје Павловића, који их је издвојио и опосебио.

Реч је о књизи за читање и слушање, јер лепа и племенита реч нема бољег пристаништа од радозналост уха, и за, додао бих, уживање и опуштање, за размишљање и за преиспитивање – о писаном (визуалном) и о звучном (аудитивном) отиску. Веома је узбудљиво, крећућ се страницима *Десет портрета и разговора*, пратити процес интегрисања разговора и портрета, кад постају једно, и кад се, изнова, враћају себи, својој природи и законима. Да кажем и ово – разговор с Добрицом Ћосићем и његов портрет је, несумњиво, најдинамичнији, најузбудљивији и најобимнији део књиге. Што је и разумљиво – тај разговор, то портретисање оца нације (како је називан Ћосић), трајало је скоро пола века. И *Разговори и портрет* обасјали су и лик другог човека који је био симбол, вера и став, уз којег је народ мога језика порастао у векове себи и свету (како је писао Ћосић), а потом постао велики преварант, вишеструка варалица и највећи непријатељ његовог народа, човек који је убрионио и угалебио револуцију југословен-

ских народа. У невољама се својим хранећ, у страдањима својим, не суштајући, Добрица Ћосић је, с храброшћу доликујућом, знао да је добит већа што је буре већа и да, притом, венци још сјајнији бивају. На другој страни, предочавао је да, као писац *сталинске епохе* и следбеник Нове Вере, нема морално право на патњу због несхватања и прогона за своје истине, верујући да, носећ храбро свој крст, у својој неслободи није био само губитник, јер му је она помогла, да уочи и ону страну човека и света који се види само из таме. Разговор с Добрицом, и његов портрет, омогућују савременом тумачу да његову мисију именује неком врстом секуларне молитве за свој народ и његову кућу с кровом од лишћа.

Исту меру радозналости буде и разговори с Црњанским, Мешом и Данилом. И њихови веома успели портрети. Колико је, само, духовита и потресна реч Милоша Црњанског, на књижевној вечери на *Коларцу*, где је наступио након тридесетдвe године изгнанства, или, пак, опис сукоба с Мирославом Крлежом, у хотелу *Москва*, из 1925. године. Или, пак, драма писца који је знао да његова породица потиче из дробњачког (православног) братства Вујовића, на граници Црне Горе и Херцеговине, који, знајући за идентитетску драму босанских муслимана, није одобравао *насилно* попуњавање историјских и културних празнина. Или о Данилу, који је, у Паризу, сањао на српском, не знајући да ли је у Паризу или на Вождовцу, који је смрт доживљавао као мали *сепаратни пораз*. И – тако редом, мало је минута, а много речи.

Данило је у Паризу сањао на српском...

Књига, данас, дели судбину савременог човека и савременог света, с њиховим обеспокојавајућим бојама, звуцима, мирисима. Није мали број савремених (европских) теоретичара културе који предочавају да живимо у времену краја књиге и да ће се библиотека, овакве какве су данас, претворити у мемљи-ве музеје, а да је наша стварност (и будућност) дигитална библиотека. Јер, веле они, као што је у 19. веку, изградњом мреже железничког саобраћаја, престала потреба за пловним каналима Централне Европе, тако ће и дигитализоване библиотеке укинути потребу за библиотекама у старинском смислу речи. Сви ми, из света књиге, припадамо групи завереника (илузиониста), скромних, у социјално-економском смислу, драгоцених у стратешком смислу, који верују да су кључеви српске куће у нашим рукама.

Али књига Миливоје Павловића поткрепљује, без остатка, уверење да наше надање није узалудно. Она оверава став – да бисмо обновили државу, народ, ослободили властиту свест, сачували душу, неопходно је да смисао књиге претставимо бесмислу савременог света. Ово је једна од таквих књига. У часу док се стихија, необуздана, шири свим крајевима именује, па се и наша кућа, српска кућа, налази на њеном путу, она је и драгоценца, и добро дошла, и поучна. Она се може вредновати сагласно мери броја сабирача, броја десет, као умешно интегрисани документарно-мемоарско-књижевни супстрат, у којем је аутор, с неопходном мером динамичности и отворености, оверито изузетни дар разговорности и пластичности. ■

